

EURÓPAI MUNKAJOG

Hős Nikolett

A svéd munkaügyi bíróság Laval ügyben hozott döntése a szakszervezetek kártérítési felelősségével kapcsolatban

I. Bevezető

A *Viking*¹ és *Laval*² esetek minden bizonnyal az Európai Bíróság (továbbiakban úgy is, mint Bíróság) utóbbi években hozott két legjelentősebb és talán legtöbbet vitatott ítéleteként vonulnak majd be az európai jog és európai munkajog történetébe. Annak ellenére, hogy a luxemburgi testület döntései 2007 decemberében születtek, továbbra sem csitulnak a Bíróság ítéletei körüli viták. Bizonyos szempontból szokatlan módon ezekkel az ítéletekkel kapcsolatban nem csak az Európai Bíróság előtti eljárás, hanem a tagállami bíróság előtti alapeljárás is az európai joggal foglalkozó közönség figyelemének középpontjába került. Mint minden előzetes döntéshozatalai eljárás során az Európai Bíróság iránymutatásai alapján itt is a tagállami bíróságra – az angol és svéd bíróságokra – várt a felek közötti konkrét jogvita eldöntése. A tagállami bíróságok előtti eljárás fő kérdése az volt, hogy az EUMSZ 49.³ és 56.⁴ cikkeibe ütköző kollektív fellépésekkel kapcsolatban az érintett vállalkozások követelhetnek-e kártérítést a kollektív fellépést szervező szakszervezetektől. Általában valamely szakszervezet által szervezett jogellenes sztrájk esetén fennállhat a szakszervezet, mint társadalmi szervezet polgári jogi felelőssége.⁵ Nem ennyire egyértelmű azonban a helyzet, amennyiben a kollektív fellépés jogellenessége közvetlenül a uniós jog megsértésén alapul. Az Európai Bíróság esetjoga alapján ilyenkor ugyanis vitatott, hogy az uniós jog megsértése esetén alkalmazandó szerződésen kívüli kárfelelősség szabályai kiterjednek-e, és ha igen, milyen feltételek mellett az alapszabadságokba ütköző *magánjogi* jellegű intézkedésekre is.⁶ A jelen tanulmány célja a svéd munkaügyi bíróság *Laval* ügyben hozott döntésének ismertetése⁷, valamint az annak során felmerült jogi kérdések rö-

¹ C-438/05 *Viking* EBHT [2007] I-10779.

² C-341/05 *Laval un Partneri* [2007] EBHT-I 11767.

³ Korábban EKSZ 43. cikk. A jelen tanulmány már a Lisszaboni Szerződés hatályba lépése utáni számozást használja.

⁴ Korábban EKSZ 49. cikk.

⁵ KISS, Gy. 2005. *Munkajog*, Budapest, Osiris.; Európai összehasonlításban 513. oldal, A szakszervezetek, mint jogi személyiséggel rendelkező társadalmi szervezetek felelőssége a haza jog szerint is fennállhat az általa szervezett jogellenes sztrájkjal kapcsolatban. Lásd ezzel kapcsolatban Id. mű 531. és 535. o.

⁶ REICH, N. 2007. Horizontal Liability in EC Law: Hybridization of Remedies for Compensation in Case of Breaches of EC Rights. *Common Market Law Review*, 44, 705-742.; APPS, K. 2009. Damages Claims Against Trade Unions after Viking and Laval *European Law Review*, 34, 141-154.

⁷ No. 89/09 2009-12-02, No. A 268/04, A svéd munkaügyi bíróság döntésének nem hivatalos angol nyelvű fordítása elérhető a következő honlapon: <http://arbetsratt.juridicum.su.se/> [2010. április 22.]. A jelen tanulmány ennek felhasználásával készült.

vid bemutatása. A *Viking* esetben a felek között végül megegyezés született, így az alapügyben eljáró angol bíróságnak nem volt lehetősége a szakszervezetekkel kapcsolatos kártérítési felelősség tárgyalására.

II. A Laval eset tényállása és a svédországi alapeljárás

A Laval egy Lettországbán, Rigában bejegyzett vállalkozás volt, amely rendszeresen munkavállalókat küldött ki építőipari munkák elvégzésére Svédországba. A Baltic⁸ nevű svéd vállalat elnyerte a Vaxholm városában lévő iskolával kapcsolatos építőipari munkákra kiírt pályázatot, amely munkákra a Laval szintén munkavállalókat küldött ki. A Laval Lettországbán, az építőiparban dolgozó munkavállalókat képviselő szakszervezettel kollektív szerződést kötött, de Svédországban nem állt kollektív szerződés hatálya alatt, illetve egyetlen munkavállalója sem volt svéd szakszervezet tagja. A svéd szakszervezetek (*Byggnads* és *Byggettan*)⁹ egyeztető tárgyalást kezdeményeztek a Lavallal és a Baltic-kal, annak érdekében, hogy a Laval csatlakozzon az építőiparban irányadó svéd kollektív szerződéshez. Miután ezek a tárgyalások nem vezettek eredményre a szakszervezetek kollektív fellépést helyeztek kilátásba, és a vállalkozások tevékenységét blokád szervezésével lényegében ellehetetlenítették.¹⁰ Később a villamosipari dolgozók szakszervezete (*Elektrikerna*) is csatlakozott ezekhez a kollektív fellépésekhez, szolidaritási sztrájk formájában. A Laval felszólította a szakszervezeteket a kollektív fellépés abbahagyására, tekintettel arra, hogy Lettországbán kollektív szerződés hatálya alatt állt, és ezért álláspontja szerint a szakszervezeteket békekötelezettség terhelte volna. Hivatkozott arra is, hogy a kollektív fellépések egyébként is a szolgáltatásnyújtás szabadságának közösségi jogi szabályaiba ütköztek. A szakszervezetek viszont a *Lex Britannia* nevű szabályra hivatkoztak, amelyet a munkavállalói részvételről szóló törvény (*Co-determination Act*) egy speciális rendelkezése tartalmazott. Főszabály szerint kollektív szerződés hatálya alatt annak módosítására vagy hatályaon kívül helyezésére Svédországban is tilos kollektív fellépést szervezni. 1991-ben a *Lex Britannia* nevű törvény felmentette a szakszervezeteket e sztrájktilalom alól külföldi vállalkozással szemben, abban az esetben, ha a vállalkozás Svédországban csak ideiglenesen végez tevékenységet. Ez a szabály attól függetlenül volt alkalmazandó, hogy a vállalkozás a honossága szerinti országban kollektív szerződés hatálya alatt állt-e, vagy sem. A szakszervezetek kollektív fellépésével kapcsolatban a Laval végül bírósághoz fordult, és azok jog-

⁸ A Baltic egy Svédországban bejegyzett vállalat volt, amelynek tőkéje 100%-át a Laval birtokolta 2003. év végéig. Ennek ellenére az Európai Bíróság elutasította a felek arra vonatkozó kérelmét, hogy a Baltic-ot és a Lavalt a Bíróság tekintse ugyanazon vállalatcsoporthoz tartozó gazdasági egységnek C-341/05 *Laval un Partneri* [2007] EBHT-I 11767. 43-50. bekezdések. Ennek azért volt jelentősége, mert ha az Európai Bíróság a Baltic-ot tekinti a szolgáltatásnyújtás szempontjából figyelembe veendő vállalatnak, akkor a tényállás a Baltic svédországi honossága folytán tisztán belföldi tényállásnak minősült volna, ami kizárta volna az EUMSZ 56. Cikkének alkalmazását. Ezzel kapcsolatban lásd bővebben DEAKIN, S. 2008. *Regulatory Competition After Laval*. In: BARNARD, C. (ed.) *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*. Oxford, Portland and Oregon: Hart Publishing.

⁹ Svédországi Építőipari Dolgozók Szakszervezete (*Byggnads*) és annak helyi szervezete (*Byggettan*).

¹⁰ A blokád többek között abban nyilvánult meg, hogy megakadályozták az áruknak az építési területre történő szállítását, sztrájkörséget állítottak fel, valamint megtiltották a lett munkavállalók és járművek belépését az építési területre. A Baltic fizetéseképtelenné vált, a kiküldött munkavállalók pedig visszatértek Lettországba.

ellenességének valamint a szakszervezetek kártérítési felelősségének a megállapítását kezdeményezte. A bíróság elutasította a Laval közbenső ítéletre vonatkozó keresetét a kollektív fellépések jogellenességének megállapításával kapcsolatban, de előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett az Európai Bíróság előtt. Egyrészt arra a kérdésre kereste a választ, hogy a szakszervezetek által más tagállamban honos vállalkozással szemben a fogadó ország kollektív szerződéseinek elfogadására szervezett kollektív fellépések összhangban állnak-e az EUMSZ 56. cikkében foglalt szolgáltatásnyújtás szabadságának elvével, és a munkavállalók szolgáltatásnyújtás keretében történő kiküldetéséről szóló 96/71/EK irányelv¹¹ rendelkezéseivel. A tagállami bíróság második kérdése arra vonatkozott, hogy a közösségi jog kizárja-e a svéd munkavállalói részvételtől szóló törvény (Co-determination Act) munkabékével kapcsolatos speciális rendelkezéseinek alkalmazását a kérdéses esetben. A szakszervezetek kártérítési felelősségével kapcsolatban a tagállami bíróság azonban nem intézett kérdést az Európai Bírósághoz.

III. Az Európai Bíróság Laval ügyben hozott döntése

A Bíróság először az EUMSZ 56. cikkére tekintettel értelmezte a 96/71/EK irányelv rendelkezéseit. Ennek alapján megállapította, hogy az egyébként irányadó bértárgyalási rendszer keretében Svédország nem biztosította megfelelően az irányelv rendelkezéseinek implementációját. Svédországban ugyanis törvényes minimálbér hiányában a szociális partnerek feladata, hogy eseti alapon a munkavégzés helyén kollektív tárgyalás és kollektív szerződések útján gondoskodjanak a munkabérszintek meghatározásáról. Az irányelv ugyan biztosítja a minimális munka- és foglalkoztatási feltételek kollektív szerződés útján történő előírásának lehetőségét, de a svéd rendszer nem felel meg az irányelvben foglalt módok egyikének sem. A munkabérek szintje eseti alapon történő meghatározásának előírására pedig az Európai Bíróság szerint a határon átnyúló szolgáltatásnyújtás keretében a tagállamok nem jogosultak.¹² A Bíróság továbbá azt is megállapította, hogy a szakszervezetek követelése meghaladták a fogadó ország területén jogszerűen előírható munka- és foglalkoztatási feltételek szintjét. A szakszervezetek követelése ugyanis szigorúbbak voltak az irányelv által biztosított minimális védelemi szintnél, valamint olyan kérdésekre terjesztették ki a fogadó ország jogának alkalmazását, amelyeket az irányelv nem szabályozott.¹³ Csak ezt követően vizsgálta meg a Bíróság a szakszervezetek kollektív fellépésének jogszerűségét az EUMSZ 56. cikke szempontjából. Kimondta, hogy a szakszervezetek kollektív fellépéshez való joga beleütközött a szolgáltatásnyújtás szabadságát biztosító EUMSZ 56. cikkébe¹⁴, és adott esetben nem volt kimenthető. A szakszervezetek követelése ugyanis meghaladták az irányelv által előírt minimális szintet, és olyan jogi rendszer részét képezték, amely nem volt kellően átlátható a külföldi szolgáltatásnyújtók számára.¹⁵ Végül a tagállami bíróság második

¹¹ A munkavállalók szolgáltatásnyújtás keretében történő kiküldetéséről szóló 96/71/EK irányelv HL L [1997] 18/1-6.

¹² C-341/05 *Laval un Partneri* [2007] EBHT-I 11767., 71. bekezdés

¹³ *Ibid.*, 81. és 82. bekezdések.

¹⁴ *Ibid.*, 99. bekezdés.

¹⁵ *Ibid.*, 108. és 110. bekezdések.

kérdésére válaszolva a Lex Britannia szabállyal kapcsolatban is kimondta a Bíróság, hogy az állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetést valósított meg, és adott esetben nem is volt kimenthető az alapszerződésben fogalt közrendi, közbiztonsági és közegészségügyi okokra hivatkozással.¹⁶ Ezzel a döntésével a Bíróság lényegében a közösségi jog szempontjából jogellenesnek 'minősítette' a kollektív fellépéseket, és megnyitotta az utat az érintett munkáltatók számára a szakszervezetek elleni kártérítési követelésekkel kapcsolatban.

IV. Szerződésen kívüli kárfelelősség szabályai a közösségi jogot sértő állami és magánjogi intézkedésekkel szemben

Az Európai Bíróság joggyakorlatában már viszonylag korán lefektette azt az elvet, amely szerint a *tagállamok* kártérítési felelősséggel tartoznak a közösségi jog megsértésével magánszemélyeknek okozott károkért.¹⁷ Ez a felelősségük fennáll a nem megfelelően átültetett irányelvekért, valamint a közösségi jog közvetlenül hatályos rendelkezéseinek megsértése esetén is, ideértve a gazdasági alapszabadságokba ütköző állami intézkedésekkel kapcsolatban keletkezett károkat is. Az uniós jog megsértése esetén fennálló felelősség három feltétel együttes fennállta esetén állapítható meg: a kérdéses közösségi jogi rendelkezés jogot akarjon biztosítani a magánszemélyeknek, a jogsértés kellően súlyos legyen, és ok-okozati összefüggés álljon fenn a károkozó magatartás és az elszenvedett károk között. A 'kellően súlyos jogsértés' fogalmát az Európai Bíróság a *Brasserie du Pecheur* ügyben értelmezte: „azok a tényezők, amelyeket a tagállami bíróság ebből a szempontból figyelembe vehet, magukba foglalják a megsértett szabály világos és pontos megfogalmazását, a szabály által a tagállamok vagy közösségi intézménynek engedett diszkréció mértékét, hogy a jogsértés és a károkozás szándékos vagy véletlen volt, hogy az esetleges jogi tévedés megbocsátható vagy nem megbocsátható, hogy közösségi intézmény által elfoglalt álláspont hozzájárulhatott-e a mulasztáshoz, illetve olyan tagállami intézkedés meghozatalához, gyakorlat kialakításához, amely ellentétes a közösségi joggal”.¹⁸ A kártérítési felelősség megállapításának egyebekben nincsenek részletes európai jogi szabályai, az főszabály szerint a tagállamok belső jogrendjének (anyagi és eljárásjogi) szabályai szerint alakul. Azonban a tagállamok belső jogában érvényes anyagi és eljárásjogi feltételek nem lehetnek kedvezőtlenebbek a hasonló nemzeti rendelkezéseken alapuló követelésekre vonatkozóanál, és nem tehetik lehetetlenné vagy túlzottan nehézé a kártérítéshez jutást (*egyenértékűség elve, principle of equivalence*).

Ez idáig magánjogi jogalanyok más magánjogi jogalannal szemben a közösségi jog megsértése miatt csak az uniós versenyjog területén léphettek fel kártérítési igénnyel. A versenyjogi szabályok megsértésével okozott károk nyomán érvényesíthető kártérítési kereset lehetőségét az Európai Bíróság a *Courage*¹⁹ és *Manfredi*²⁰ ítéleteiben nyitotta meg. Az

¹⁶ Ibid., 116. És 119. bekezdések.

¹⁷ A közösségi jog megsértésével kapcsolatban a tagállamok kártérítési felelősségének elvét a Bíróság először a *Frankovich* ügyben mondta ki. C-6/90 és C-9/90 *Frankovich* [1991] EBHT I-5357. Ezt az elvet később a Bíróság kiterjesztette a tagállamok felsőbíróságainak jogerős ítéleteire is C-224/01 *Köbler* [2003] EBHT I-10239.

¹⁸ C-46/93 és C-48/93 *Brasserie du Pecheur* [1996] EBHT I-1029, 57. bekezdés.

¹⁹ C-453/99 *Courage* [2001] EBHT I-6297.

²⁰ C-295/04 *Manfredi* [2006] EBHT I-6619.

ilyen jellegű igények érvényesítésével kapcsolatos feltételrendszer még kialakulóban van. A deliktuális felelősség e formájával kapcsolatban az Európai Bíróság csak alapelveket fektetett le, annak részletes polgári és anyagi jogi szabályait a tagállamok hatáskörében hagyta.²¹ A szakirodalomban erősen vitatott, hogy lehet-e polgári jogi jogkövetkezményeket érvényesíteni az alapszabadságokat sértő *magánjogi* intézkedésekkel kapcsolatban felmerült károk miatt is. Főszabály szerint az alapszabadságok állami intézkedésekre vonatkoznak. Így az alapszabadságokba ütköző tagállami intézkedésekkel kapcsolatban keletkezett károk miatt magánszemélyek polgári jogi jogkövetkezményeket érvényesíthetnek a fentebb említett *Frankovich* doktrína alapján. A 70-es évektől azonban a Bíróság kiterjesztette a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések hatályát a magánjogi intézkedések egy bizonyos körére is, főszabály szerint az ún. szabályozó hatalommal rendelkező magánjogi szervezetek cselekményeire.²² A legmesszebbre a Bíróság a munkavállalók szabad mozgása körében ment, amikor kimondta, hogy az állampolgárságon alapuló diszkrimináció tilalma *magánszemélyekre* is vonatkozik.²³ Kérdéses azonban, hogy a szerződésen kívüli kárfelelősséggel kapcsolatban kialakított elvek kiterjednek-e ilyen helyzetekre is. A közelmúltban a munkavállalók szabad mozgása körében a *Raccanelli*²⁴ ügyben ugyan felvetődött az a kérdés, hogy milyen jogkövetkezménnyel jár a külföldi munkavállalókkal szembeni hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértése magánjogi jogalanyok közötti jogvitában, de a konkrét jogorvoslattal kapcsolatos kérdés eldöntését az Európai Bíróság lényegében a tagállami bíróságokra bízta. Az Európai Bíróság kiindulópontja az volt, hogy sem az EUMSZ 45. cikke,²⁵ sem a 1612/68/EGK rendelet nem határozzák meg a tagállamoknak vagy magánjogi egyesületeknek kifejezett intézkedés meghozatalát a hátrányos megkülönböztetés közösségi jogi tilalmának megsértése esetén. Így főszabály szerint amennyiben valamely magánszemély megalapozottan hivatkozik arra, hogy a vele szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés miatt kára keletkezett, a tagállami bíróság feladata annak megítélése – a szerződésen kívüli felelősségre vonatkozó hatályos jogszabályok alapján –, hogy az alapeljárás felperese milyen jellegű kártérítést igényelhet.²⁶

V. A stockholmi munkaügyi bíróság ítélete

A stockholmi munkaügyi bíróság²⁷ kiinduló pontja az volt, hogy az Európai Bíróság a *Laval* esetben hozott döntéséből az következik, hogy az alperes szakszervezetek (Byggnads, Byggettan, Elektrikerna) által szervezett kollektív fellépések jogellenesek voltak. Ezért az eljárás tárgyát csak a jogellenes kollektív fellépés jogkövetkezményeinek

²¹ Ezzel kapcsolatban lásd bővebben BOYTHA, Györgyné. (szerk.) 2008. *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*, Budapest: HVG-ORAC.

²² A *Walrave* esetben a 49. cikk hatályát a Bíróság kiterjesztette egy nemzetközi kerékpárszövetség szabályzatra C-36/74 *Walrave and Koch* EBHT [1974] I-1405., a *Bosman* esetben pedig nemzetközi labdarúgó szövetségek kollektív jellegű szabályzataira C-415/93 *Bosman* EBHT [1995] I-04921.

²³ C-281/98 *Angonese* EBHT [2000] I-0413.

²⁴ C-97/07 *Raccanelli* [2008] EBHT I-05939.

²⁵ EKSZ korábbi 39. cikke.

²⁶ C-97/07 *Raccanelli* [2008] EBHT I-05939., 52. bekezdés.

²⁷ A stockholmi bíróság egy specializált munkaügyi bíróság, amelynek ítélete ellen nincs helye jogorvoslatnak.

megállapítása, vagyis a felperes vállalkozás (Laval) kártérítési követelésének megítélése képezte. A Laval kártérítési követelése alapjául két okot jelölt meg. Egy másik tagállamból származó vállalkozással szemben szervezett kollektív fellépés beleütközött az alapszerződés személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseibe. Másrészt a kollektív fellépés jogellenes volt, mert a származás szerinti országban hatályos kollektív szerződés hatályon kívül helyezésére irányult.

A bíróság kiemelte, hogy az EUMSZ 56. cikkével kapcsolatban a szakszervezetek kártérítési felelőssége és a kártérítési per indításának joga magából a közösségi jogból fakadt. A konkrét esetben ugyanis nem állt rendelkezésre olyan svéd jogszabály illetve bírósági esetjog, amelyből közvetlenül vagy jogértelmezés útján levezethető lett volna az az elv, hogy egy vállalkozás kártérítési követeléssel léphet fel a szakszervezetekkel szemben, az alapszerződésbe ütköző kollektív fellépésük miatt. A bíróság elismerte, hogy az Európai Bíróság joggyakorlatában nem találunk kifejezett iránymutatást arra, hogy valamely magánszemély egy másik magánszemélytől kártérítést igényelhessen az EUMSZ 56. cikkében foglalt tilalmak megsértése esetén. Ugyanakkor úgy találta, hogy a közösségi jog megsértése esetén alkalmazandó szankciókkal kapcsolatos Európai Bírósági esetjog egyébként elegendő útmutatással szolgált számára, hogy a kártérítéssel kapcsolatban előtte folyamatban lévő ügyet eldöntse. Ezért úgy határozott, hogy nincs szükség arra, hogy külön a kártérítés kérdésében ismételten jogértelmezésért forduljon az Európai Bírósághoz. A tagállami bíróság szerint a közösségi jog megsértése miatt a szakszervezetekkel szembeni kártérítési felelősség jogalapja az EUMSZ 4. (3) bekezdése,²⁸ vagyis a 'közösségi joghoz való hűség' elve volt. Ebből az elvből ugyanis a tagállamok valamennyi szervére a közösségi jog hatékony érvényesítésének kötelezettsége hárul, ide értve azt is, hogy a közösségi jog megsértését hatékony szankcióval kell súlytani. Szintén a közösségi jog hatékony érvényesülésének érdekében a munkaügyi bíróság úgy határozott, hogy a magánjogi jogalanyok kártérítési felelősségét a konkrét esetben visszaható hatállyal kell érvényesíteni.

Az eljáró bíróság és a felek is egyetértettek abban, hogy az Európai Bíróság joggyakorlata alapján a szakszervezetek, mint magánjogi szervezetek felelőssége valamely alapszerződéses rendelkezés megsértése miatt csak akkor jöhet szóba, amennyiben a kérdéses közösségi jogi rendelkezés a felek közötti jogvitában horizontális közvetlen hatállyal rendelkezik. A *Laval* ítélet helyes értelmezése szerint az Európai Bíróság kiterjesztette az EUMSZ 56. cikkének hatályát a szakszervezetek és a felperes vállalkozás közötti jogvitára, vagyis megállapította az EUMSZ 56. cikk horizontális közvetlen hatályát.²⁹ Ez

²⁸ Korábban EKSZ 10. cikke.

²⁹ A szakszervezetek vitatták, hogy az Európai Bíróság megállapította volna az EUMSZ 56. Cikkének horizontális közvetlen hatályát a *Laval* ítéletben. Az ítélet 99. pontjában ugyanis a Bíróság úgy fogalmazott, hogy valamely tagállam szakszervezeteinek kollektív fellépéshez való joga korlátozta a szolgáltatásnyújtás szabadságát. Ebből a megfogalmazásból a szakszervezetek szerint az következett, hogy a Bíróság nem közvetlenül a kollektív fellépés korlátozó hatását, hanem a tagállami rendelkezések hatását vizsgálta a szolgáltatásnyújtás szabadságára. Tekintettel arra, hogy a szakszervezetek kollektív fellépése a svéd jog szerint jogszerűnek minősült, ezért a kérdéses esetben csak a svéd kormány kártérítési felelőssége merülhet fel, amiért a nemzeti jogszabályok nem feleltek meg a közösségi jog rendelkezéseinek. A tagállami bíróság azonban a *Laval* ítélet különböző nyelvű fordításainak összevetése után elutasította a szakszervezetek ezen felvetését.

zel megnyitotta az utat a szakszervezetekkel szembeni kártérítési igény érvényesítése felé. Ez utóbbival kapcsolatban a tagállami bíróság indokolásában hivatkozott a *Raccanelli* ügyre, amelyben az Európai Bíróság utalt arra, hogy az EUMSZ 45. cikkében foglalt állampolgárságon alapuló diszkrimináció tilalmának magánjogi jogalanyok általi megsértése esetén – a tagállami jog kártérítési szabályai szerint – velük szemben akár kártérítés igény is támasztható. Ebből az ítéletből jutott arra a következtetésre a stockholmi munkaügyi bíróság, hogy az az elv, amely szerint egy magánszemély egy másik magánszemélytől kártérítést igényelhet az alapszerződés rendelkezéseinek megsértése esetén nem csak a versenyjogi rendelkezésekre vonatkozik, hanem egyéb, pl. a szabad mozgást garantáló alapszerződéses rendelkezésekre is. Ezt támasztja alá az is, hogy az Európai Bíróság kiterjesztette joggyakorlatában az EUMSZ 56. cikkének hatályát a szakszervezetekhez hasonló magánjogi szervezetekre (ügynévi kamara, sportszövetségek), ezért különös lenne, ha pont a kártérítési felelősség szempontjából eltérően alkalmazná a közösségi jog elveit attól függően, hogy állami vagy nem állami szerv károkozásáról van-e szó. Így, amennyiben a kártérítési felelősség feltételei egyébként fennállnak, a közösségi jogsértést hatékonyan orvosló eszköznek itt is a kártérítést kell tekinteni. A kártérítési felelősség feltételeivel kapcsolatban a bíróság megállapította az első és a harmadik feltétel teljesülését,³⁰ egyedül a kellően súlyos jogsértés tényét vizsgálta részletesebben. Megállapította, hogy önmagában az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás során hozott döntése alapján megállapítható a kellően súlyos jogsértés ténye. Ebből ugyanis az következik, hogy a szakszervezetek kollektív fellépése beleütközött az alapszerződés valamely rendelkezésébe, és annak gyakorlását aránytalanul korlátozta. Nem kívánt azonban állást foglalni abban a kérdésben, hogy vajon automatikusan ki lehet-e terjeszteni a tagállamok kártérítési felelősségére kidolgozott elveket a kellően súlyos jogsértés tényének megállapítására a szakszervezetekkel kapcsolatban is.

A *Laval* másik követelése arra irányult, hogy a bíróság állapítsa meg a szakszervezetek kártérítési felelősségét a származási országban érvényes kollektív szerződés hatálya alatt jogellenesen szervezett kollektív fellépések miatt. Az Európai Bíróság ítélete szerint ugyanis a *Lex Britannia* szabály, vagyis a szakszervezetek sztrájktilalom alóli felmentése külföldi vállalkozással szemben, függetlenül attól, hogy a vállalkozás a honossága szerinti országban kollektív szerződés hatálya alatt állt-e vagy sem, a közösségi jogba ütközött. A svéd munkaügyi bíróság a közösségi jog elsőbbségére hivatkozással figyelmen kívül hagyta a kérdéses rendelkezés alkalmazását, ami a konkrét esetben a főszabály szerint irányadó rendelkezések alkalmazásához vezetett. E szerint a svéd szakszervezeteket bérekötelezettség terhelte volna a Lettországból kötött kollektív szerződések hatálya alatt, így a tagállami bíróság megállapította a szakszervezetek kártérítési felelősségét a munkavállalói részvételtől szóló törvény (*Co-Determination Act*) megsértése miatt is.

A *Laval* a jogellenes kollektív fellépés miatt felmerült tényleges vagyoni kárának megtérítését, valamint büntető jellegű kártérítés (*exemplary damages*) megállapítását is

³⁰ A kérdéses uniós jogi rendelkezés jogokat kívánt biztosítani magánszemélyeknek, és e rendelkezés megsértésével okozati összefüggésben érte kár a felperest.

kérelmezte a stockholmi bíróságtól. Mint ahogyan az a svéd bíróság ítéletéből kiderül, a svéd munkajogban lehetőség van büntető jellegű kártérítés (*exemplary damages*) megállapítására jogellenes kollektív fellépésekkel kapcsolatban. Ezért az egyenértékű védelem elvének (*principle of equivalence*) érvényre juttatása érdekében a tagállami bíróság szerint főszabály szerint meg kell adni a lehetőséget, hogy a közösségi jogot sértő intézkedések esetén is lehessen ilyen jellegű kártérítést igényelni. A munkaügyi bíróság mindkét kártérítési igény vonatkozásában megállapította a fentiek alapján a szakszervezetek felelősségét. A szakszervezetek EUMSZ 56. cikkébe ütköző kollektív fellépésével kapcsolatban a bíróság a munkavállalói részvételtől szóló törvény (*Co-Determination Act*) kártérítési felelősségre vonatkozó rendelkezéseit analógia útján rendelte alkalmazni. Míg a békékötelezettség megsértésével kapcsolatban közvetlenül az utóbbi jogszabály rendelkezéseit alkalmazta. Ki kell emelni, hogy ez a törvény méltányosságból lehetőséget ad a kártérítési összeg mérséklésére, illetve akár annak teljes mértékben történő elengedésére is. A munkaügyi bíróság a konkrét esetben úgy találta, hogy a *Laval* nem tudta bizonyítani vagyoni kárát a szakszervezetek kollektív fellépésével összefüggésben. Ezzel szemben megalapozottnak találta a bíróság a felperes kérelmét a büntető jellegű kártérítéssel kapcsolatban, és ezen a jogalapon a szakszervezeteket fejenként 200.000 SEK illetve 150.000 SEK összegű kártérítés fizetésére kötelezte. Nem adott helyt a szakszervezetek kérelmének a bíróság a kártérítés összegének nullára csökkentésével kapcsolatban. A szakszervezetek azzal érveltek, hogy az Európai Bíróság eljárásának lezárultáig a jog tartalma nem volt világos, és a Bíróság későbbi döntését a szakszervezetek nem láthatták előre. A tényállás szerint ugyanis a kollektív fellépések a svéd jogszabályok szerint egyébként jogszerűek voltak, azokat azonban a Bíróság később a közösségi jogba ütközőnek minősítette. A stockholmi bíróság arra helyezte a hangsúlyt döntésében, hogy az Európai Bíróság időben nem korlátozta döntésének hatályát, ezért azt visszaható hatályal is alkalmazni kell. Így a körülmények alapján elutasította a szakszervezetek kérelmét a kártérítés összegének mérséklésével kapcsolatban, és kötelezte őket a felperes költségeinek megfizetésére.

A bíróság tagjai között azonban nem volt teljes egyetértés minden kérdésben. Három bíró párhuzamos illetve részleges különvéleményt fogalmazott meg. Sören Öman bíró arra a következtetésre jutott, hogy a bíróságnak el kellett volna utasítania a *Laval* büntető jellegű kártérítésre vonatkozó kérelmét is. Sőt azon az állásponton volt, hogy a tagállami bíróságnak nem is kellett volna azzal a kérdéssel foglalkoznia, hogy a közösségi jog szerint a kérdéses esetben fennállna-e a kártérítési felelősség feltételei. A közösségi jog elveinek, így a közösségi joghoz való hűség elvének megfelelő jogorvoslatot enélkül is biztosítani lehetett volna. A tagállami jog rendelkezései szerint azok a magánszemélyek, akik valamely közösségi jogba ütköző kollektív fellépés által érintettek, amilyen gyorsan csak lehet – néhány napon vagy egy héten belül – kezdeményezhetik, hogy a bíróság kötelezze a szakszervezeteket a jogellenes kollektív fellépés megszüntetésére. Az érintett magánszemély továbbá vagyoni kártérítést kérhet az államtól, illetve esetleg a kárt okozó magánszemélytől is, amennyiben bizonyítani tudja a kellően súlyos jogsértés tényét, valamint, hogy azzal összefüggésben valamilyen hátrány érte. Ezek a rendelkezések elegendő biztosítékot jelentenek a közösségi jog hatékony tagállami kikényszerítésére. A bün-

tető kártérítés mértékét pedig a bíróságnak el kellett volna teljesen engednie, tekintettel arra, hogy a jog tartalma valóban nem volt egyértelmű. A svéd jogalkotó kifejezett rendelkezése szerint a szakszervezetek jogszerűen szervezhettek kollektív fellépést érvényes kollektív szerződés hatálya alatt külföldi vállalkozásokkal szemben, amelyet most az állam az Európai Bíróság döntésére tekintettel módosítani volt kénytelen. *Kurt Eriksson* álláspontja szerint először is az állam kártérítési felelősségével kapcsolatban kialakított elveket nem lehet automatikusan kiterjeszteni azokra az esetekre, amikor az alapszabadságokat magánszemélyek között kell alkalmazni. Nem értett egyet azzal a többségi állásponttal, hogy a szakszervezettől büntető kártérítést lehessen követelni azok EUMSZ 56. cikkébe ütköző magartása alapján. A büntető kártérítés megállapítását csak a *Lex Britannia* törvény rendelkezéseinek közösségi jogba ütköző megsértése miatt tartotta elfogadhatónak. A közösségi jog hatékony érvényesülése szempontjából ugyanis elegendő, ha az érintett személy az első esetben vagyoni kárának megtérítését kezdeményezheti. A közösségi alapszabadságok és a közösségi versenyjog területén született azon Európai Bírósági döntésekből, amelyek alapján felvetődött a büntető jellegű kártérítésre kötelezés lehetősége a közösségi jog valamely rendelkezésének megsértése esetén, automatikusan nem következik, hogy az, analógia útján kiterjeszthető lenne az EUMSZ 56. cikkébe ütköző magatartásokra is. *Lennart Olovsson* bíró csatlakozott *Sören Öman* bíró álláspontjához azzal, hogy véleménye szerint a bíróságnak a feleket arra kellett volna köteleznie, hogy azok viseljék saját költségeiket. Különösen az szól emellett az érv mellett, hogy a jelen ítéletnek más bírósági ítéletek során is nagy jelentősége lehet, illetve annak az egész svéd munkaerőpiac szempontjából különös jelentősége van.

VI. Összegzés

A *Laval* nem az első olyan jogvita, amely során felmerült magánjogi szervezetek deliktuális felelősségének lehetősége az alapszabadságokba ütköző intézkedéseikkel kapcsolatban. Az a kérdés, hogy egy munkavállaló – adott esetben sportszövetségeknek a munkavállalók szabad mozgásába ütköző kollektív szabályzataival kapcsolatban – követelhet-e kártérítést a *Bosman*³¹ esettel kapcsolatban is felmerült már. A stockholmi munkaügyi bíróság döntése annyiban mindenképpen precedens értékű, hogy ez az első eset, ahol tagállami bíróság részletesen foglalkozott az ilyen jellegű jogorvoslati kérelem jogalapjával, valamint annak feltételeivel, mind az uniós jog, mind a tagállami jog rendelkezései alapján.³² Ugyanakkor a szakszervezetek azon magánjogi szervezetek között is bizonyos szempontból speciális helyet foglalnak el, amelyeket az Európai Bíróság esetjoga alapján egyébként kötnek a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések. Kérdéses ugyanis, hogy a szakszervezetek munka- és foglalkozási feltételek meghatározásában betöltött szerepe és ahhoz kapcsolódó jogai azonos megítélés alá tartozhatnak-e pl. sportszövetségek szabályozási tevékenységével. Ehhez kapcsolódó kérdés, hogy szükséges-e a szakszervezetek kártérítési felelősségének korlátozása esetleg közös európai jogi

³¹ C-415/93 *Bosman* EBHT [1995] I-04921.

³² A korábban a *Bosman* esetben az eljárás elhúzóására tekintettel a felek között peren kívüli megállapodás született a kártérítés kérdésében.

elvek mentén, vagy ezt a kérdést közösségi jogi szabályozás hiányában teljes egészében a tagállamok eljárási jogi autonómiájában kell hagyni. A kollektív fellépéshez való jogot, így különösen a sztrájkjogot számos európai ország alkotmányos szinten garantálja. Ezért figyelemmel kell lenni arra is, hogy a szakszervezetek polgári jog felelőssége, az általuk szervezett kollektív fellépésekkel összefüggésben okozott károkkal kapcsolatban a sztrájkhoz való jog akár jelentős korlátozásának minősülhet. Hozzá kell tenni végezetül, hogy a szakszervezetek uniós alapszabadságokba ütköző kollektív fellépésével kapcsolatos kártérítési felelőssége természetesen csak ún. határon átnyúló jogvitákban érvényesül. A Bíróság esetjoga alapján ez azonban nem jelenthet elháríthatatlan akadályt a munkáltatóknak arra, hogy valamely kollektív fellépés jogellenességére hivatkozzanak ezen az alapon. Adott esetben elengedő lehet, ha egy vállalkozás több uniós ország területén végez szolgáltatási tevékenységet. A szolgáltatásnyújtás keretében nem szükséges azonban, hogy a munkáltató ezekben az országokban konkrét letelepedéssel rendelkezzen. Az Európai Bíróság *Laval* ügyben hozott döntése alapján egy kollektív fellépés már azon az alapon is az EUMSZ 56. cikkébe ütközhet, amennyiben korlátozza, vagy kevésbé vonzóvá teszi a szolgáltatásnyújtás szabadságának gyakorlását a belső piacon. Figyelemmel a sztrájk lényegére, amely általában korlátozza a munkáltatók gazdasági jogait, a munkáltatókra nem hárul jelentős bizonyítási teher a sztrájk jogellenességének megállapításával kapcsolatos eljárás során ezen a jogalapon. Figyelemre méltó ezzel kapcsolatban az is, hogy a svéd bíróság önmagában az Európai Bíróság döntésére tekintettel megállapította a kollektív fellépés jogellenességét, valamint a kártérítési felelősséggel kapcsolatban a kellően súlyos jogsértés tényét is.